

Свобода політична - свобода моральна.

Вінницький національний технічний університет

Анотація Автор розглядає процес становлення і трансформації ідеї-принципу свободи в європейській політичній традиції. Зосереджуючи особливу увагу на змінах що відбулись в змістовому наповненні ідеї-принципу свободи внаслідок світоглядних трансформацій котрими позначився перехід від Середньовіччя до Нового часу. Відзначаючи, що генеза ідеї-принципу свободи від свободи-обов'язку до свободи-права засвідчує неусувність самого принципу свободи із політичної теорії і практики. На підставі чого слід вести мову про конститутивний(засадничий) характер даного принципу для політичних моделей європейської традиції.

Ключові слова: лібералізм, свобода, (liber, liberty), легітимність, влада.

Abstract The author explore the process of establishing and transformation of the idea- principle of freedom in the European political tradition. Focusing on the changes that occurred in the content of ideas of freedom owing world-view transformation from Medieval to Modern ages. Denoting that the genesis of the idea-principle of freedom from freedom-responsibility to freedom-law demonstrate to the presence of the very principle of freedom in political theory and practice.. That gives grounds to talk about the discussed about the constituent (fundamental) nature of this principle for political models of European tradition.

Keywords: Liberalism, freedom, (liber, liberty), legitimacy, power.

Європейська політична традиція засвідчує наявність інваріант теорії і практики. Серед яких особливе місце відведено принципу свободи –засадничому за своєю суттю принципу політичного праксису.

Сутність якого піддається ухопленню за умови розгляду генези теоретичних засад даного принципу.

Котрий відіграє роль конститутивного елементу в політичних витворах європейської політичної історії від Середньовіччя до доби Модерну. Отримуючи щоразу нові обриси і змістовне наповнення при задіянні в політичній практиці та при спробі легітимації останньої через апеляції до даного принципу.

Політична теорія Нового часу демонструє специфічне розуміння влади – арбітра, завдання якого полягає у врегулюванні конфліктів шляхом встановлення правил і захисту прав підданих. Сама ж владу представлена як технічний виконавець.

Натомість середньовічна соціально-політична модель це, в першу чергу, система міжособистісних стосунків, а відтак це система обов'язку-служіння похідним від якого є власне право.

Схематично запропоновані соціально-політичні моделі виглядають наступним чином:

1. Модерн - індивідуалістично-інституційна організація
2. Середньовіччя - колективно-ієрархічна структура

Суверенітет і легітимність два фундаментальні аспекти феномену влади, позначення і визначення яких має засадниче значення для політичної теорії і практики.

Ознакою нового часу є проголошення суверенітету народу, виведеного з невідчужуваного природного права індивідуума – самоврядного суб'єкта. (Який має доста смислу задля життя у мирі і злагоді з іншими, закладаючи в такий спосіб підвалини для появи влади-арбітра із владними повноваженнями.)

Середньовічна ж політична теорія артикулює виключно категорією Цілого репрезентуючи в такий спосіб суб'єкта принципово іншого типу - суб'єкта колективного. А разом і визначаючи інші засади і джерела влади.

Найприкметнішим увиразненням відмінностей двох моделей є розбіжності в розумінні принципу свободи і його ролі в соціально-політичній практиці. Юридична і правова імплементація якого окреслює природу влади: джерела суверенітету і підстави її легітимності. (Фуллер 1992:150)

Захист і реалізація свободи являє собою осердя ліберальної політичної доктрини, (liber, liberty) позаяк саме свобода займає виключне місце в системі невідчужуваних прав. Оскільки джерелом свободи є саме людська природа в якій вона закорінена як, в першу чергу, здатність людини мислити(природний розум): скеровуватись ratio і витворювати смисл(reason).

Відповідно будь-який політичний устрій(режим,) як і влада в цілому, згідно модерної політичної теорії насамперед орієнтовані на захист свободи. (Такої собі підстави індивідуальних прав і передумови соціальної взаємодії-кооперації). Гарантування і забезпечення якої є, певною мірою, тією метою прагнення до якої легітимуює саму владу(режим). Ідеться передусім про підставу легітимності будь-якої влади, сам факт появи якої потрактовується як згода-контракт якою суверен наділяється владними повноваженнями і утримує їх доти, доки підкоряється смислові (настановам даного контракту, його смислу).

Таким чином культивування свободи і юридично-правовий захист даного права становлять наріжний камінь європейської політичної думки Нового часу, сутність феномену суспільного договору.

Особливою ознакою якого є виведення джерел влади і визнання її легітимності із суспільного договору укладання якого можливе за умови визнання і забезпечення права на свободу з метою взаємної вигоди(спільнота-commonwealth). (Пролєєв, & Шамрай 2003-2004: 266-267)

Відповідно ідея суспільного договору передбачає наявність двох засадничих складників: свободи і «іншого» (контрагент), з чого, власне, і починається порівняння із середньовічною традицією.

Річ в тім, що визнання права на свободу передбачає факт передумання права обов'язкам, ба більш того, право на незгоду і непокору із можливістю їх репрезентації в публічному просторі. Що вже саме по собі суперечить середньовічній теорії і практиці. Оскільки система феодальних стосунків зведених на засадах ієрархічної взаємодії передбачала таке розуміння свободи в якому право поставало з обов'язку, а не навпаки. «Ти мусиш» - ось максима середньовічної моральної, а zarazом, і політичної практики. А сама свобода це, впершу чергу, моральний обов'язок, належне, а не юридична норма. Відповідно принцип свободи в політичній практиці реалізовувався шляхом залучення в систему взаємозобов'язань ієрархічно-структурованої феодальної спільноти. Поза якою не існували ані права, ані обов'язки, ані реальність як така. (Пролєєв, & Шамрай 2002: 77-78)

З огляду на дане розуміння свободи можна висновувати, що джерелом влади середньовічної політичної теорії був обов'язок. З якого влада поставала і легітимувалась. Соборність про яку йшлося це вертикаль зобов'язань в якій влада акцентувалась шляхом залагодження конфлікту розподіляючи(визначаючи) місце кожного в системі підкорення-панування.

Стосовно «іншого» який постає в концепції суспільного договору слід сказати, що модерн витворив його як учасника договору на засадах вигоди, позбавивши таким чином соціальні стосунки обов'язків. Вивівши в такий спосіб систему соціальних взаємин і саму політичну практику поза межі моральних стосунків. Замінивши їх стратегіями користі, вигоди, прибутку і мораллю успішності.

В свою чергу феодальна практика васально-сеньйоріальних взаємин містить у своєму фундаменті особисту залежність закріплену клятвою вірності. На підставі чого дані стосунки слід розглядати, першочергово, як стосунки обов'язку щодо іншого, а соціальний вимір виключно як вимір морально-етичний. Особливо якщо розглядати обов'язок в контексті морально-етичного принципу служіння.(як ідеалу лицарського-християнського етосу).

Резюмуючи варто сказати, що європейська політична теорія і практика ілюструє докорінну трансформацію засад суверенітету і легітимності влади. Зміщуючи акцент із стосунків обов'язку на стосунки стратегій. Ба більш того, виводячи морально-етичний припис(належне) з простору політичного.

Зберігаючи при цьому засадничий принцип політичної організації спільнот – свободу, представлену чи то як обов'язк(служіння) чи то як здатність природного розуму укладати угоду, але незмінну за своєю суттю: як здатності накладати на себе припис.

Стверджуючи в такий спосіб в просторі політики принцип свободи виключно як самообмеження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

Фуллер, Лон. Л. (1999). *Мораль права*. Київ: Сфера.

Пролєєв, С. & Шамрай, В. (2002). Генеза модерної ідеї суверенітету. *Sententiae*, 6-7(2-3), 77-87.

Пролєєв, С. & Шамрай, В. (2003-2004). Витоки ідеї суспільного договору і модерний конструктивізм. *Sententiae*, 8-9(1-2-1), 257-271.

Скопов Євген Миколайович, викладач кафедри Філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету e-mail: scopoff@gmail.com

Skopov Evgen Mykolayovych, lecturer, Department of Philosophy and Humanities, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: scopoff@gmail.com Скопов Є.М.